

Dak- en thuislozen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Telling van **7 november 2016**, voor de start van het winterplan

Telling van **6 maart 2017**, tijdens het winterplan

Context – Methodologie

De avonden van **7 november 2016** en **6 maart 2017** organiseerde la Strada - Steunpunt thuislozenzorg Brussel de **vierde telling van dak- en thuislozen en mensen in ontoereikende huisvesting** in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Om de resultaten met elkaar te kunnen vergelijken werd dezelfde methodiek gehanteerd dan bij de vorige tellingen (2008, 2010, 2014). De telling van november 2016 sluit aan bij de vorige tellingen. Hierdoor beschikken we over gegevens verspreid over 8 jaar en worden evoluties duidelijk. De telling van maart 2017 is de eerste telling tijdens het winterplan, waarmee tot 1350 bijkomende plaatsen in de noodopvang worden gecreëerd. De resultaten kunnen enkel vergeleken worden met deze van de telling van november 2016 die een momentopname is van de situatie met 1348 structurele plaatsen beschikbaar in erkende structuren voor dak- en thuislozen waarvan 57 in centra voor dringend onthaal, 965 in onthaalhuizen en 326 in de noodopvang.

Op basis van de door FEANTSA (Europese Federatie van Organisaties die met thuislozen werken) uitgewerkte **ETHOS-typologie** (European

Typology on Homelessness and Housing Exclusion), heeft la Strada met deze tellingen, twee momentopnames kunnen maken voor 8 van de 13 operationele categorieën van deze typologie (details van deze typologie in bijlage). Deze categorieën dekken de verschillende vormen van thuisloosheid en sociale uitsluiting op vlak van huisvesting: **daklozen, thuislozen, mensen in onstabiele huisvesting en mensen in ontoereikende huisvesting**.

De tellingen van 7 november 2016 en 6 maart 2017 werden uitgevoerd op het grondgebied van de **19 Brusselse gemeenten**. Voor de afbakening van de zones op basis van de gesignaleerde prioritaire vindplaatsen kon la Strada ook deze editie rekenen op de samenwerking met de hulpverleners uit de thuislozenzorg. De opvangstructuren verstrekten informatie om de exacte bezettingsgraad tijdens de nacht van de telling te berekenen. Voor de nachtelijke telling gingen een **180-tal vrijwilligers** tussen 23 uur en middernacht op pad in de verschillende gemeenten.

De telling is een van de instrumenten om een betere kennis over dak- en thuisloosheid te bekomen. Het doel is een **momentopname**

te maken van de problematiek en met name van de minst gekende aspecten: op straat, in kraakpanden, enz.. Dit beeld geeft een globaal overzicht van de verschillende vormen van gebrek aan – of slechte huisvesting in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

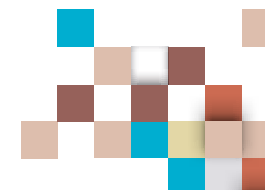
We willen benadrukken dat, om verschillende redenen, **de voorgestelde cijfers de realiteit onderschatten**. Het is niet evident gegevens te verzamelen over de 'grijze zones' zoals mensen die verblijven in kraakpanden, bij derden logeren of zich verbergen, enz.). Zowel in theorie als in praktijk gaat het over een moeilijk af te bakenen doelgroep en waarbij de grenzen van statistische categorieën moeilijk vast te leggen zijn.

Ook deze vierde telling was een belangrijke gebeurtenis voor de sector. Professionele en vrijwillige medewerkers en ervaringsdeskundigen - van binnen en buiten de sector - werden samengebracht voor een gedeelde activiteit op hetzelfde moment. Zowel voor de hulpverlening als voor het beleid blijven de opeenvolgende tellingen noodzakelijk om hun kennis van deze kwetsbare doelgroep te verfijnen en evoluties op te volgen.

**Voor meer informatie,
kan u contact opnemen
met het Steunpunt:**

**Tel: +32(0)2 880 86 89
telling@lastrada.brussels
www.lastrada.brussels**

Gelieve op volgende wijze
naar deze publicatie te verwijzen:
'Dak- en thuislozentelling
in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest
– november 2016/maart 2017 –
Steunpunt thuislozenzorg Brussel
– la Strada'

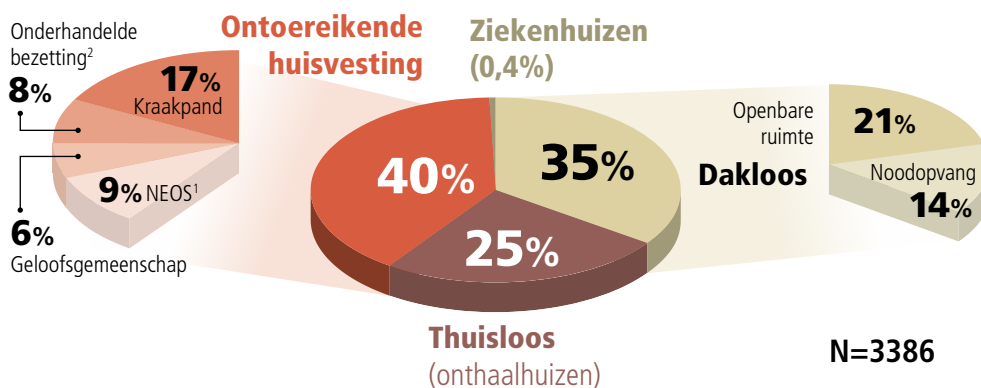
Dak- en thuislozen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Telling van **7 november 2016**, voor de start van het winterplan

Voornaamste resultaten

1 HOEVEEL?

→ **3386 mensen** werden geteld tijdens de nacht van 7 november 2016 waarvan **35% daklozen** (Ethos-categorie), **25% thuislozen** en **40% in ontoereikende huisvesting**. **1 op 4 van de getelde mensen verblijven in een onthaalhuis**, die ondanks een vermindering met 5% nog steeds de belangrijkste opvangvorm zijn binnen de sector van de thuislozenzorg (25%).

40%

van de getelde mensen verblijven in een Niet-Erkende Opvangstructuur (9%), bij een geloofsgemeenschap (6%), in een onderhandelde bezetting² (8%) of in een kraakpand (17%).

39%

van de getelde mensen worden opgevangen in **erkende diensten** thuislozenzorg (noodopvang en crisisopvang (14%), onthaalhuizen)

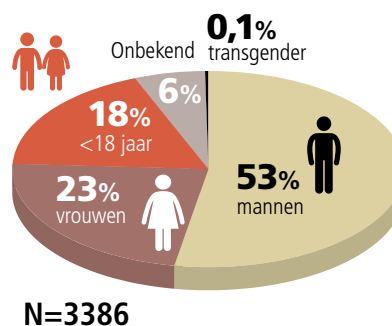
21%

of meer dan 1 op 5 van de getelde mensen **overnachten in de openbare ruimte**.

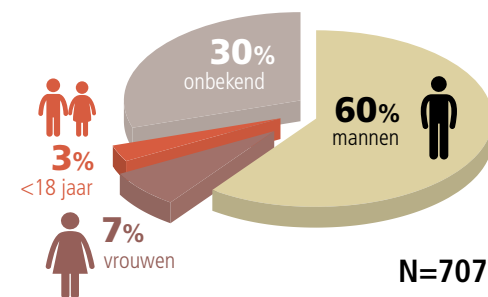
2 GESLACHT

→ De resultaten van de telling van 2016 tonen dat er in het algemeen **meer mannen** (53% tegenover 23% vrouwen, 18% kinderen, 0,1% transgenders en 6% onbekend) geteld werden, voornamelijk in de openbare ruimte (60% tegenover 7% vrouwen, 3% kinderen en 30% onbekend).

Totaal aantal getelde mensen

Mensen in de openbare ruimte

3 GEOGRAFISCHE SPREIDING

→ Wat de geografische spreiding betreft is er een belangrijke evolutie. Het hoogste aantal mensen werd geteld **buiten de Vijfhoek (44%)** en **de Vijfhoek** uitgezonderd het centrum van Brussel-Stad³. (32%). Vergeleken met 2014 stellen we een duidelijke vermindering vast van de aanwezigheid van daklozen in de stations (32% in 2014, **17%**) en het centrum (14% in 2014, **7%**). Waarschijnlijk is deze daling te wijten aan de verstrengde veiligheidsmaatregelen voor en na de terreuraanslagen.

1. Niet-Erkende OpvangStructuur

2. Solidaire, participatieve woonvorm in leegstaand gebouw, met akkoord van de eigenaar

3. Centrum van Brussel-Stad m.n. de wijk rond de Anspachlaan, tussen het Brouckèreplein, de Grote Markt, Sint Katelijneplein en de Beurs, die deels samenvalt met de voetgangerszone.

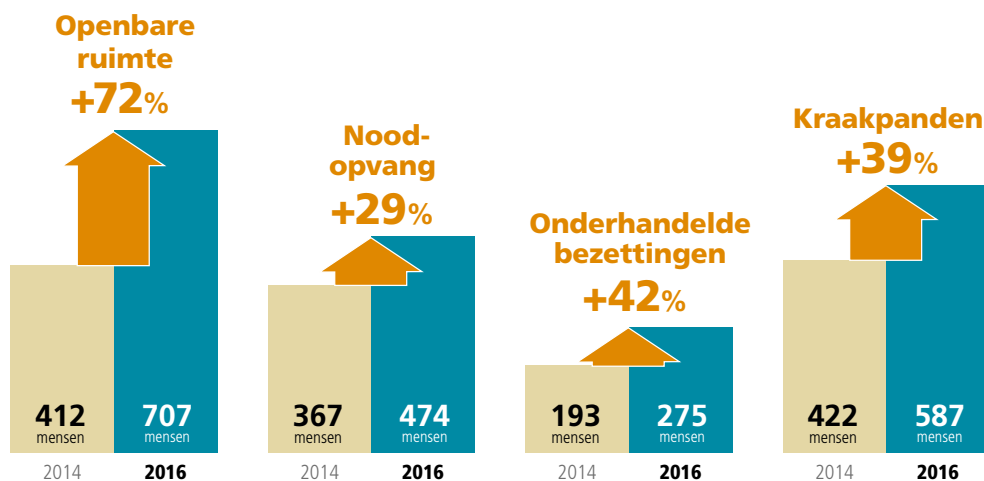
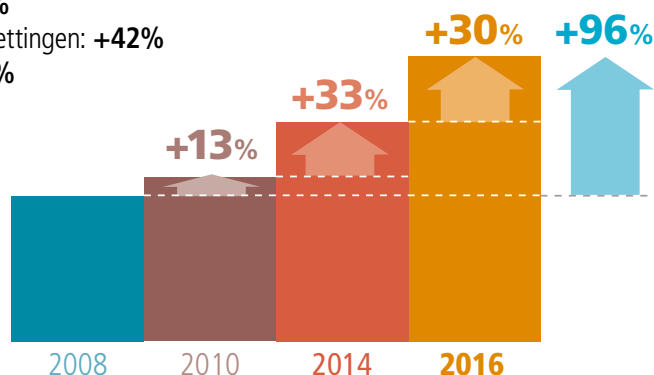
Dak- en thuislozen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Telling van **7 november 2016**, voor de start van het winterplan

4 EVOLUTIE 2008-2016

→ In de **periode 2008-2016** is het aantal mensen geteld bij de opeenvolgende tellingen gestaag toegenomen en bijna verdubbeld (**+96%**). De toename sinds 2014 (**+30%**) is vooral te wijten aan een stijging van het aantal mensen geteld in:

- openbare ruimte: **+72%**
- noodopvang: **+29%**
- onderhandelde bezettingen: **+42%**
- kraakpanden: **+39%**

5 AANVULLENDE GEGEVENS

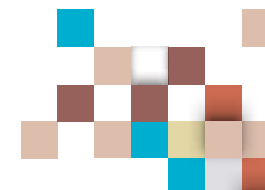
→ Diensten **begeleiding aan huis (BW)** en **housing first (HF)** bieden ondersteuning op lange termijn voor het verwerven en behoud van een woning. Deze gegevens werden niet geïntegreerd in de globale resultaten. Enkele cijfers:

- **1144 mensen** (35% mannen, 28% vrouwen en 37% kinderen) werden ondersteund door een dienst begeleiding aan huis (1183 in 2014),
- **60 mensen** (68% mannen, 32% vrouwen) door een project Housing First (21 in 2014).
- De **Sociale verhuurkantoren (SVK)** zijn de belangrijkste partner voor dit type begeleiding. Slechts een minderheid vindt een woning op de private huurmarkt of een sociale woning.

→ De **pre-en post-enquête** verstrekken geen informatie over absolute aantallen maar laten wel toe verschillende leefsituaties in kaart te brengen, te analyseren en te verduidelijken. Ze geven een inkijk in de verborgen thuisloosheid.

Conclusie

De opeenvolgende dak- en thuislozentellingen (2008, 2010, 2014, 2016) wijzen op een trend waarbij het aantal mensen geteld in precare situaties als gevolg van een gebrek aan correcte, betaalbare woningen steeds sneller toeneemt. Het aantal plaatsen in de erkende opvangstructuren, uitgezonderd de noodopvang, blijft min of meer stabiel terwijl het aantal getelde mensen in diezelfde periode bijna verdubbelde. Waar in 2008 45% van de getelde mensen werden opgevangen in een erkende opvangstructuur is dit in 2016 slechts 1 op 4. Tegelijk zien we de ontwikkeling van alternatieven voor opvang (NEOS en geloofsgemeenschappen) en precare huisvesting (onderhandelde bezettingen en kraakpanden) die ondanks een onderschatting in 2016 voor 60% van de getelde mensen een (tijdelijke) oplossing betekenen. Uit de pre- en post-enquête blijkt dat een uitkering vanuit de sociale zekerheid of sociale bijstand **onvoldoende** sociale bescherming biedt tegen dak- en thuisloosheid en ontoereikende huisvesting.

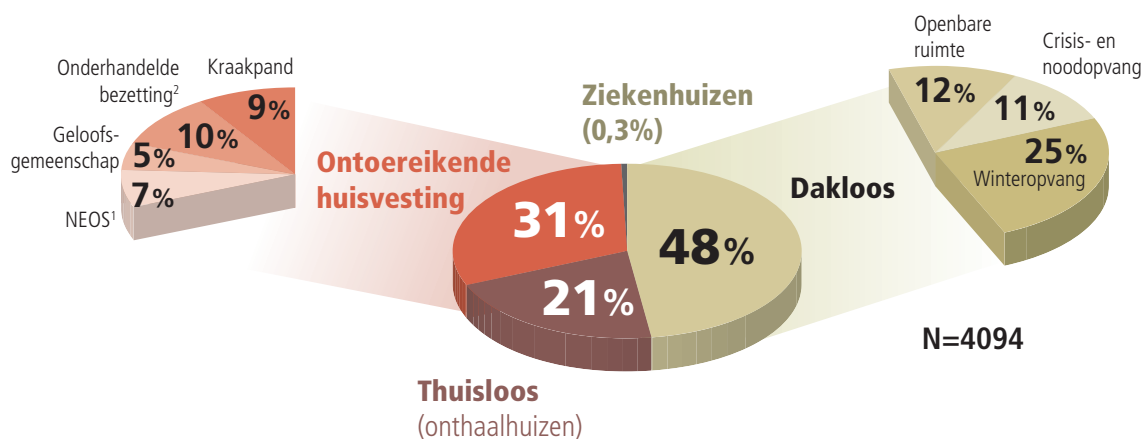
Dak- en thuislozen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Telling van 6 maart 2017, tijdens het winterplan

Voornaamste resultaten

1 HOEVEEL?

→ **4094 mensen** werden geteld tijdens de nacht van 6 maart 2017 waarvan **48% daklozen** (ETHOS-categorie), **21% thuislozen** en **31% in ontoereikende huisvesting**. **1 op 4 van de getelde mensen verblijven in de winteropvang** terwijl **1 op 8 mensen** geteld werden in de **openbare ruimte**, ondanks het winterplan.

31%

van de getelde mensen verbleven in een Niet-Erkende Opvangstructuur (7%), bij een geloofsgemeenschap (5%), in een onderhandelde bezetting (10%) of in een kraakpand (9%).

32%

van de getelde mensen werden opgevangen in de structurele opvang van de **erkende diensten thuislozenzorg** (noodopvang en crisisopvang (11%), onthaalhuizen).

25%

van de getelde mensen werden opgevangen in de tijdelijke, bijkomende plaatsen van de **winteropvang**.

12,5%

of 1 op 8 van de getelde mensen overnachten in de **openbare ruimte**.

1013 mensen verbleven in de **winteropvang** tijdens de nacht van 6 maart. De centra voor mannen (Poincaré en Haren) waren volzet. In de centra voor vrouwen en mannen en families (Kruidtuin en Vorst) waren er nog plaatsen beschikbaar.

2 GESLACHT

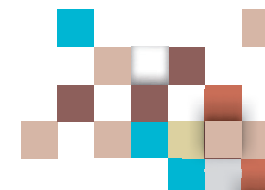
→ De resultaten van de telling van 2017 tonen dat ook bij deze telling de mannen oververtegenwoordigd zijn (60%). Het verschil met het aantal vrouwen is het grootst in de openbare ruimte (11% vrouwen en 65% mannen) en in de winteropvang (14% vrouwen en 80% mannen).

3 AANWEZIGHEID VAN MINDERJARIGEN

→ **Alarmerend is** dat er **653 kinderen** werden geteld tijdens de nacht van 6 maart 2017 **waarvan 249 kinderen in een van situatie van dakloosheid** (11 in de openbare ruimte, 171 in de structurele crisis- en noodopvang, 67 in de winteropvang). 253 van de getelde kinderen verbleven in een onthaalhuis en **151 kinderen in een ontoereikende huisvesting** waarvan 3 in een NEOS, 34 bij een geloofsgemeenschap, 73 in onderhandelde bezettingen en 41 in een kraakpanden.

4 GEOGRAFISCHE SPREIDING

→ De telling van 2017 bevestigt de opmerkelijke evolutie m.b.t. de geografische spreiding vastgesteld bij de telling van 2016. De meeste mensen werden geteld **buiten de Vijfhoek (43%)** en de Vijfhoek uitgezonderd het centrum van Brussel-Stad (28%). Daklozen blijven talrijk aanwezig in de grote stations (22% tegenover 17% in 2016).

Dak- en thuislozen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Telling van 6 maart 2017, tijdens het winterplan

5 SITUATIE VOOR EN TIJDENS HET WINTERPLAN

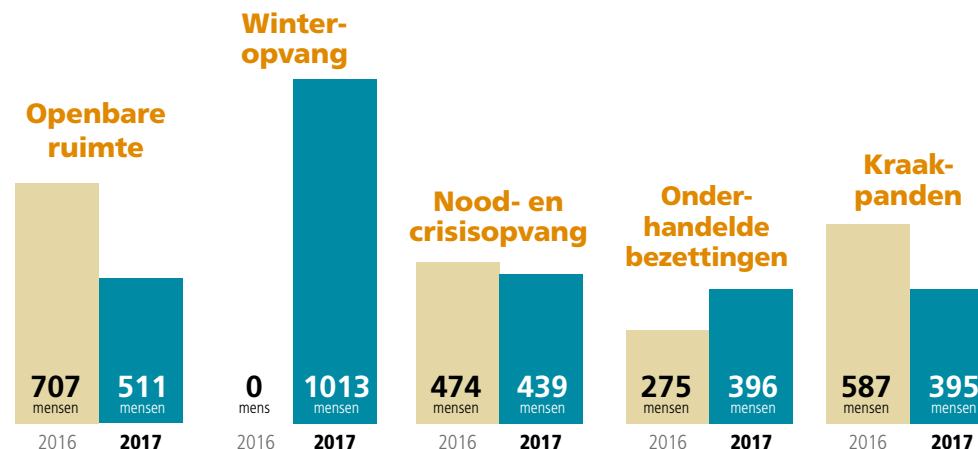
- Het winterplan voorziet in voldoende plaatsen om elke dakloze persoon, die dit wenst ongeacht zijn administratieve situatie gratis op te vangen tijdens de nacht.
- **Het globale aantal getelde mensen neemt tijdens de winter toe met 21%.** Deze toename kan niet enkel verklaard worden door verschuivingen tussen de gekende leefsituaties aangezien enkel het getelde aantal mensen in de openbare ruimte en de kraakpanden verminderd. Er zijn mensen die gebruik maken van de winteropvang die verblijven op andere momenten in situaties van verborgen thuisloosheid of komen van buiten het Brussels Gewest.

6 AANVULLENDE GEGEVENS

- **1190 mensen** (36% mannen, 32% vrouwen en 32% kinderen) werden ondersteund door een **dienst begeleiding aan huis** (1183 in 2014). 45% van de begeleide mensen verblijft in een woning van een Sociaal verhuurkantoor (SVK)
- **68 mensen** (66% mannen, 32% vrouwen en 1 transgender) worden begeleid door een project **Housing First**. 56% van de begeleide mensen verblijft in een woning van een Sociaal verhuurkantoor (SVK)
- In de **pre- en post-enquête** werd gepeild naar de redenen om geen beroep te doen op bestaande diensten. Agressie, diefstal, te veel lawaai en mensen werd naast gebrek aan veiligheid en privacy het vaakst aangehaald.

7 UITBREIDING VAN DE GEGEVENS

- Migranten van verschillende origine (EU, Europese landen buiten de EU, niet-Europese landen) en met verschillende statuten (met verblijfsvergunning, zonder papieren, in regularisatieprocedure, in afwachting van een beslissing, enz.) maken deel uit van de getelde mensen in de verschillende preciaire leefsituaties.
- Een referentieadres is de absolute voorwaarde voor mensen zonder verblijfplaats om aanspraak te maken op hun sociale rechten. 1380 mensen beschikken in maart 2017 over een referentieadres toegekend door 10 van de 19 Brusselse OCMW's. De andere 9 OCMW's verstrekten geen informatie.

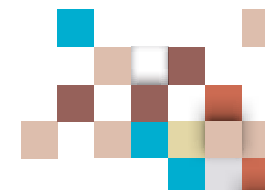

Conclusie

We stellen vast dat:

- het winterplan voorziet in een tijdelijke verdubbeling van het aantal opvangplaatsen;
- het aantal opgevangen mannen in de noodopvang stijgt met 537%;
- 56% van de getelde mensen in de erkende structuren werden opgevangen in de crisis en noodopvang en hebben enkel toegang tot humanitaire hulp;
- in vergelijking met de telling voor de winter zien we enkel een kleine afname van het aantal getelde mensen in de openbare ruimte en in kraakpanden. Ondanks de nog beschikbare plaatsen werden er tijdens de nacht van de telling 511 mensen geteld in de openbare ruimte waaronder 57 vrouwen en 11 kinderen.

Waarschijnlijk bevinden een aantal gebruikers van de winteropvang zich voor de winter bij vrienden of familie en andere situaties van 'verborgen thuisloosheid'. Anderen komen van elders (Vlaanderen, Wallonië, buitenland) aangetrokken door de beschikbare plaatsen of doorverwezen door gemeenten en steden die zelf liever niet (meer) investeren in opvang. De resultaten geven duidelijk aan dat er naast noodopvang vooral moet worden geïnvesteerd in langetermijn oplossingen voor een uitstroom uit dak- en thuisloosheid.

ETHOS – Europese typologie over thuisloosheid en sociale uitsluiting op vlak van wonen

Thuisloosheid is één van de grote sociale problemen waar de Europese Unie met haar strategie voor sociale bescherming en inclusie 'werk van wil maken'. Het voorkomen van thuisloosheid of de herhuisvesting van thuislozen kan enkel als we een begrip hebben van de trajecten die thuislozen gaan en de processen die tot thuisloosheid leiden. We hebben dus een breed begrip van thuisloosheid nodig. FEANTSA (Europese Federatie van Organisaties die met thuisloze mensen werken) heeft een typologie van thuisloosheid en sociale uitsluiting op vlak van huisvesting ontwikkeld, genaamd ETHOS. De Ethos typologie gaat er van uit dat een 'thuis' op drie conceptuele domeinen bestaat, en de afwezigheid hiervan betekent dus thuisloosheid. Een (thuis hebben betekent: een voldoende huisvesting (of ruimte) hebben voor een

persoon en zijn/haar gezin die hun eigen is (het fysieke domein); de mogelijkheid hebben hier hun privacy te bewaken maar ook sociale relaties uit te bouwen (het sociale domein) en een wettelijke aansprakelijkheid kunnen maken op deze ruimte (het wettelijke domein). Dit leidt tot de vier hoofdcategorieën: dakloosheid, thuisloosheid, onzekere huisvesting en onvoldoende huisvesting, die allemaal begrepen kunnen worden als het niet hebben van een (thuis). ETHOS classificeert dus mensen die thuisloos zijn volgens hun woonsituatie. Deze conceptuele categorieën worden verder verdeeld in 13 operationele categorieën die voor beleidsdoelindingen kunnen gebruikt worden, bijvoorbeeld om thuisloosheid te kwantificeren en in beeld te brengen, en dus om beleidsmaatregelen te nemen en daarna te evalueren.

Operationale categorie	Leefsituatie	Definitie	
1 In openbare ruimte leven (geen vaste verblijfplaats)	1.1 Openbare ruimte of open lucht	Leven op de straat en in openbare ruimte, zonder vaste verblijfplaats.	
	2 Mensen in nachtopvang	2.1 Laagdrempelige opvang (direct toegankelijk)	Mensen zonder vaste verblijfplaats die gebruik maken van de nachtopvang, laagdrempelige opvang, korte duur
		3 Mensen in opvang voor thuislozen	Opvang voor kortdurend verblijf
3 THUISLOOS	3.1 Opvangcentrum halflange termijn	Tijdelijke huisvesting (geen vastgestelde tijdslimiet)	
	3.2 Tijdelijke huisvesting	Tijdelijke huisvesting (vastgestelde overbruggingsperiode)	
	3.3 Huisvesting als overbruggingsperiode	bv. OCMW	
4 Mensen in vrouwenopvang	4.1 Vluchthuizen	Opvang voor vrouwen die slachtoffer zijn van huiselijk geweld	
	4.2 Vrouwenopvang	Gesloten asielcentra of tijdelijke opvang door hun verblijfsstatus	
	5 Mensen in opvang voor asielzoekers en immigranten	5.1 Asielzoekerscentrum	Geen huisvesting beschikbaar vóór vrijlating
6 Mensen die binnenkort uit een instelling komen	5.2 Pensioen voor seizoenarbeiders	Geen huisvesting beschikbaar vóór vrijlating	
	6.1 Penitentiaire inrichting	Blijven langer door gebrek aan huisvesting	
	6.2 Medische instellingen (inclusief afkickcentra, psychiatrische ziekehuzen)	Begeleid worden voor ouderen in groepswooning	
7 Begeleid wonen	6.3 Jeugdinstellingen	Begeleid worden voor individuen	
	7.1 Zorgwonen voor oudere daklozen	Leven in tijdelijk conventionele huisvesting bij familie of vrienden (niet uit vrije keuze)	
	7.2 Begeleid wonen voor mensen die dakloos zijn geweest	Gebruiken van een woning zonder formeel huurcontract (niet kraken)	
8 Mensen zonder een huurcontract	8.1 Tijdelijk bij familie of vrienden	Bezetten van terrein zonder wettelijke rechten	
	8.2 Zonder formeel huurcontract	8.3 Illegale bezetting van terrein	Wanneer procedures voor uithuiszetting in gang gezet zijn
		9 Mensen die uit hun huis worden gezet	9.1 Uitgevoerd dwangbevel (huurhuis)
9 INSTABIELE HUISVESTING	9.2 Terugnname bevel (koophuis)	Wanneer de politie actie onderneemt om veiligheid voor slachtoffers van huiselijk geweld te garanderen	
	10 Mensen die leven onder dreiging van huiselijk/familiaal geweld	10.1 Gemeld bij politie	Niet bedoeld als standaard woonplaats (bv. Roma, zigeuners, woonwagenbewoners, campingbewoners)
	11 Mensen in tijdelijke / niet conventionele woningen	11.1 Camper / caravan	Tijdelijke schuilplaats (kraken)
10 ONTOEREKENDE HUISVESTING	11.2 Niet conventionele woonruimte	Illegale bezetting van een terrein/gebouw (kraken)	
	11.3 Tijdelijke aard	Woonruimte die ongeschikt is verklaard voor bewoning	
	12 Mensen in ongeschikte huisvesting	12.1 Woning ongeschikt voor bewoning	Bepaald als het overschrijden van de nationale of regionale dichtheidsnorm voor oppervlakte of bruikbare kamers, huissjmelkeij
13 Mensen die wonen in een extreem overbevolkt gebouw	13.1 Hoogste nationale norm van overbevolking		

European Federation of National Associations Working with the Homeless AISBL
Fédération Européenne d'Associations Nationales Travaillant avec les Sans-Abri AISBL

194, Chaussée de Louvain ■ 1210 Brussels ■ Belgium ■ Tel.: + 32 2 538 66 69 ■ Fax: +32 2 539 41 74 ■ ethos@feantsa.org ■ www.feantsa.org **BE(NL)**

FEANTSA is supported financially by the European Commission. The views expressed herein are those of the author(s) and the Commission is not responsible for any use that may be made of the information contained herein.

